

شناسایی موانع توسعه کارآفرینی در میان دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی (مطالعه موردی: فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های ایلام)

نبی امیدي^۱

رحمت‌الله محمدی‌پور^۲

محمد رضا امیدي^۳

چکیده

از مهمترین مسائل و چالش‌های اجتماعی و اقتصادی حال حاضر و آینده بسیاری از کشورها؛ از جمله ایران، معضل بیکاری دانش‌آموختگان دانشگاهی است. از آنجا که توسعه کارآفرینی، راهکاری مناسب برای رویارویی با این مسئله قلمداد می‌شود، در این پژوهش به شناسایی و بررسی موانع توسعه کارآفرینی در میان فارغ‌التحصیلان رشته‌های کشاورزی پرداخته شده است. پژوهش حاضر از نوع مطالعات کمی است که از لحاظ هدف می‌توان آن را جزء پژوهش‌های کاربردی به حساب آورد. از لحاظ گردآوری داده‌ها نیز از نوع پژوهش‌های توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های استان ایلام (دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه ایلام، دانشکده کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام، دانشگاه پیام‌نور مرکز ایلام) تشکیل می‌دهند. ۲۲۰ نفر از این جامعه به عنوان نمونه تحقیق، انتخاب شدند و پرسش‌نامه‌هایی در اختیار آنها قرار گرفت. روایی پرسش‌نامه (ابزار تحقیق) نیز توسط خبرگان (اساتید دانشگاه) بررسی و تأیید شد و برای تعیین میزان پایایی از آزمون آلفای کرونباخ با ضریب آزمون ۰/۸۶ استفاده گردید. داده‌های پژوهش نیز با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS تجزیه و تحلیل شدند. برای شناسایی موانع کارآفرینی از تحلیل عاملی اکتشافی بهره گرفته شد. نتایج تحقیق نشان داد که عامل اداری، حقوقی و قانونی با بار عاملی ۲/۷۹۷، مهمترین مانع توسعه کارآفرینی در میان فارغ‌التحصیلان رشته‌های کشاورزی می‌باشد.

واژگان کلیدی: موانع، کارآفرینی، دانش‌آموختگان، کشاورزی.

nabiomidi@gmail.com

rm.accounting2@gmail.com

mromidi_91@gmail.com

۱. مربی، گروه مدیریت، دانشگاه پیام‌نور، ایران. نویسنده مسئول

۲. استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران

۳. مدرس، گروه مهندسی صنایع، دانشگاه پیام‌نور، ایران

مقدمه

یکی از راهکارهای مهم توسعه اقتصادی کشورها ایجاد اشتغال است و مهمترین سازوکار و ابزار در این زمینه، توسعه کارآفرینی می‌باشد (زرنگار، ۱۳۸۱: ۱۴). توسعه کارآفرینی نیز امروزه محرک توسعه و افقی نوین در مطالعات سازمان و مدیریت است که بسیاری از کشورها به آن توجه کرده‌اند (زاللی، ۱۳۸۶: ۷)؛ با این حال، یکی از چالش‌های اساسی نظام آموزش عالی، وجود دانش‌آموختگانی است که توانایی و مهارت‌های لازم را برای راه‌اندازی کسب و کار ندارند و قابلیت‌های کارآفرینی در آنها پایین است (امیری و مرادی، ۱۳۸۷: ۴۶). امروزه دانشجویان از مؤسسه‌های آموزش عالی، فارغ‌التحصیل و وارد محیطی می‌شوند که به سرعت در حال تغییر است. فناوری و عوامل مرتبط با آن، هر روز محیط و فرصت‌های شغلی را تغییر می‌دهد و مشاغل جدیدی فراهم می‌کند (کالینز و همکاران، ۲۰۰۴: ۴۵۵ و ۴۵۶). تغییرات سریع محیطی، شرایط جدیدی را برای آموزش عالی ایجاد کرده است. براینده این شرایط، ضرورت توسعه توانمندی‌های کارآفرینی در کشور به منظور ایجاد کسب و کارهای جدید، استفاده از ظرفیت‌های بدون استفاده، توسعه ظرفیت‌های موجود و حل مشکلات اجتماعی است. در پاسخ به این چالش‌ها نیز مأموریت جدید دانشگاه‌ها ایجاد توانمندی‌های کارآفرینی در دانش‌آموختگان فارغ‌التحصیل است (یداللهی فارسی، ۱۳۸۶: ۹۳).

«برخی از کارشناسان بخش کشاورزی معتقدند که بسیاری از دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی، مهارت‌های عملی کافی ندارند؛ بنابراین می‌توان با توسعه کارآفرینی، معضلات این بخش را تا حد بسیار زیادی مرتفع کرد» (خسروی پور و سلیمانپور، ۱۳۸۸: ۲۰). نظام آموزش عالی ایران با ساختار موجود، از غرب، وارد کشور شده است؛ بنابراین رابطه مناسبی بین محیط واقعی روستاها و بخش کشاورزی با آموزش عالی وجود ندارد. این موضوع یکی از موانع اصلی در نزدیک کردن محتوا و ماهیت آموزش عالی به شرایط واقعی محیط روستا و کشاورزی را موجب شده است (حسینی، ۱۳۸۴: ۱۲). آمارها نشان می‌دهد که از حدود ۱۶۰ هزار دانش‌آموخته کشاورزی در کشور، ۹۵ هزار نفر، به دنبال کار می‌گردند و ۵۵ هزار نفر هم در بخش‌های غیر مرتبط به فعالیت مشغولند (سلیمان پور، ۱۳۸۵: ۴۲). امروزه در بیشتر کشورها، نظام آموزش عالی، مسئولیت تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآمد مورد نیاز جامعه در سطوح و رشته‌های مختلف را بر عهده دارد (نظری کتولی و رحمانی، ۱۳۸۴: ۳۳). تحولات صورت گرفته در بخش کشاورزی، افزایش نرخ بیکاری در این بخش و نقش کارآفرینی در توسعه اقتصادی از عوامل بسیار مهمی هستند که لزوم توجه به توسعه کارآفرینی در بخش کشاورزی ایران را روز به روز بیشتر می‌کنند که در این راستا نقش آموزش عالی کشاورزی و منابع طبیعی و دانش‌آموختگان آن بسیار مهم و تعیین‌کننده است (اسکندری و همکاران، ۱۳۸۵: ۱)؛ لذا با توجه به اهمیت کارآفرینی در میان فارغ‌التحصیلان، در این پژوهش تلاش شده است تا موانع توسعه کارآفرینی در میان دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی شناسایی شود و از آنجا که استان ایلام از

نظر بر خورده‌ای از تنوع آب و هوایی و اقلیمی مناسب، یکی از مستعدترین مناطق جغرافیایی برای توسعه پایدار کشاورزی است، فارغ‌التحصیلان رشته کشاورزی این استان مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق

در محیط متغیر کنونی، رویکردهای متفاوتی برای عملیاتی کردن آموزش کارآفرینی لازم است (هیتی و گورمن، ۲۰۰۴: ۱۱). مارتین^۱ (۲۰۰۱: ۹-۳۴) در تحقیقی، سه نوع کارآفرین را بر اساس نقش آنها در دانشگاه شناسایی کرد: الف) کارآفرین دانشگاهی، کسی است که با فعالیت‌های کارآفرینانه درگیر می‌شود؛ اما فقط به عنوان یک موضوع فرعی در کارها و فعالیت‌های دانشگاهی به آن می‌نگرد؛ ب) کسی که تمام وقت در کسب و کارهای مخاطره‌آمیز می‌باشد و لازم است که به مسائل مهم علمی نیز توجه کند و ج) کارآفرین دانشگاهی کسی است که دارای شایستگی‌ها و صلاحیت‌های علمی کسب و کار است، در شرایط عمل می‌کند و علم را به عنوان کسب و کار در نظر می‌گیرد.

تحقیق انجام‌شده در دانشگاه‌های مالزی نشان می‌دهد که ۳۶/۷ درصد از دانشجویان به فراگیری چگونگی آغاز کسب و کار یا مدیریت مؤسسه‌های کوچک علاقه‌مند هستند؛ افزون بر این، ۴۴/۴ درصد از کل افراد مورد تحقیق، اعتقاد دارند که استعدادها و کارآفرینانه در همه افراد وجود دارد؛ بنابراین با آموزش رسمی می‌توان آنها را کارآفرین کرد (یو و چان، ۲۰۰۷: ۹-۶۳).

ضرورت کارآفرینی در میان فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها و نقش آن در توسعه اقتصادی جوامع، مقوله‌ای است که توجه پژوهشگران زیادی را به خود معطوف کرده است. از دیدگاه برخی از پژوهشگران، کارآفرینی دانشگاهی، شکل خاصی از انتقال فناوری است و این پدیده، زمانی رخ می‌دهد که پژوهشگران در دانشگاه‌ها و نهادهای پژوهشی، تصمیم به تجاری‌سازی فناوری تولید شده در مؤسسه خود می‌گیرند (تال و چارنیتزکی، ۲۰۰۷: ۷۱۶-۷۳۸). کارآفرینی، فرایندی است که لازمه آن، برنامه‌ریزی در نظام آموزشی و پژوهشی است و اجرای برنامه‌های آن از سطح خانواده و مدرسه تا دانشگاه و سازمان‌ها گسترده شده است و باعث می‌شود تا افراد با استفاده از تخصص، ابتکار و خلاقیت، فرصت‌ها و توانمندی‌ها، اشتغال مولد و درآمدزا ایجاد کند (داتا و کروسان، ۲۰۰۵: ۴۹-۵۱). در اروپا، امریکا و کانادا گام‌هایی اساسی برای حمایت از فعالیت‌های کارآفرینی برداشته شده است. این حمایت‌ها شامل راهنمایی‌های عملی، مشاوره، ارائه تسهیلات مالی و برگزاری دوره‌های ویژه کارآفرینی در دانشگاه و خارج از آن است (گیب، ۲۰۰۲: ۲۳۳-۲۶۹).

مطالعات و پژوهش‌های متنوعی در زمینه کارآفرینی در میان فارغ‌التحصیلان، انجام شده است که هر یک به زوایا و ابعاد خاصی از موانع، مشکلات، زمینه‌ها و فرصت‌های کارآفرینی پرداخته‌اند. گرل و همکاران (۲۰۱۰) به رابطه بین نوآوری، گرایش به خطرپذیری، کارآفرین بودن خانواده و تمایل

1. Martin

به کارآفرینی در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاهی اشاره داشته‌اند. گوپتا و همکاران (۲۰۰۸) نیز با وارد کردن متغیر جنسیت به این نتیجه رسیده‌اند که فارغ‌التحصیلان پسر در مقایسه با دانش‌آموختگان دختر تمایل کارآفرینانه بیشتری دارند.

مت لی^۱ (۲۰۰۸) در تحقیقی با عنوان «اثرگذاری آموزش کارآفرینی روی برون‌دادهای کارآفرینانه» نشان داد که نیازهای فارغ‌التحصیلان برای آموزش کارآفرینی با برون‌دادهای واقعی بر حسب مهارت، دانش و نگرش کارآفرینانه هماهنگی ندارد. این ناهماهنگی، ناشی از انتظارات کارآفرینان از نیازهای آموزش واقعی و آینده است. سگال و دیگران (۲۰۰۵) در پژوهشی که بر روی ۱۱۴ نفر از دانشجویان دانشگاه فلوریدا انجام دادند، دریافتند که خطرپذیری، دیدگاه علمی و جذابیت شغلی هر سه به طور معناداری باعث کارآفرینی می‌شوند.

گالوی^۲ (۲۰۰۵) در تحقیقی که بر روی ۵۱۹ نفر از دانشجویان چهار دانشگاه اسکاتلند انجام داد، دریافت که آموزش کارآفرینی بر افزایش مهارت‌های دانشجویان، خلاقیت، توانایی کار گروهی، اعتماد به نفس، مهارت‌های ارتباطی و مدیریت اثرگذار بوده است. لاتین^۳ و همکاران در پژوهشی که سال ۲۰۰۰ انجام دادند، تأکید داشتند که محیط نامناسب آموزشی دانشگاه‌ها سبب از بین رفتن احتمال توسعه موفق کارآفرینان می‌شود. اسدالله زمانی پور (۱۳۷۴) نیز در پژوهش خود با عنوان «مدرسه و مزرعه»، نشان داد که اگر نتوان دروس و رشته‌های تحصیلی را در مراکز آموزش کشاورزی با نیازهای ویژه محیط روستایی و بخش کشاورزی تطبیق داد، به طوری که فراگرفته‌های دانش‌آموختگان، کاربرد عملی نداشته باشد و در محیط واقعی قابل پیاده شدن نباشد، تعداد کثیری از دانش‌آموختگان نمی‌توانند در توسعه کشاورزی مؤثر واقع شوند.

منصور شاه‌ولی و سعید یوسفی نژاد (۱۳۷۹) در مطالعه خود با عنوان «رویکردهای ترویج، آموزش و تحقیقات در قرن بیست و یکم»، ارتباط محدود بین دانشگاه و دنیای خارج، بی‌توجهی آموزشگران به یادگیری مهارت‌های جدید در آموزش زمینه‌های نوین علوم و محدود شدن قابلیت‌های یادگیری به واحدهای درسی دانشگاه را به عنوان برخی از ریشه‌های احتمالی مشکلات آموزش عالی کشاورزی مطرح کرده‌اند. جعفر یعقوبی و سیروس سلمان‌زاده (۱۳۸۴) در تحقیقی با عنوان «بررسی مشکلات آموزش عالی کشاورزی در ایران و راهکارهای بهبود آن از دیدگاه دانشجویان سال آخر کشاورزی»، عدم تناسب توسعه کمی دانشگاه با ظرفیت اشتغال، عدم ارتباط دانشگاه با عرصه‌های عملی کشاورزی، عدم شناخت قبلی دانشجویان از رشته کشاورزی، عدم تطبیق برنامه آموزشی کشاورزی با نیازهای شغلی جامعه، عدم ارتباط دانشگاه با سازمان‌های اجرایی و عدم توجه به بروز نمودن مطالب آموزشی را مهمترین موانع و مشکلات آموزش عالی کشاورزی در ایران دانسته‌اند. سعید

1. Matlay
2. Galloway
3. Lathain

حیدری زاده (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان «وضعیت اشتغال اعضای سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمان» در راستای بازنگری برنامه ریزی آموزشی، ارائهٔ درس به صورت نظری، حفظ کردن محتوا توسط دانشجویان و عدم درک عمیق آن؛ ناهماهنگی بین نیازهای بازار کار و مراکز آموزشی، ناآشنایی جوانان با بازار کار، عدم مشارکت بخش خصوصی در زمینه‌های پژوهشی و توسعهٔ فعالیت‌های تولیدی را به عنوان مهمترین موانع دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی برای اجرای طرح کارآفرینی بیان می‌کند.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع مطالعات کمی است و از لحاظ هدف، می‌توان آن را جزء پژوهش‌های کاربردی به حساب آورد. از لحاظ گردآوری داده‌ها نیز از نوع پژوهش‌های توصیفی - پیمایشی است. جامعهٔ آماری این پژوهش را اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های استان ایلام (دانشکدهٔ کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه ایلام، دانشکدهٔ کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام و دانشگاه پیام‌نور مرکز ایلام) تشکیل می‌دهند. به منظور تعیین نرمال بودن توزیع جامعهٔ آماری هم از آزمون کلموگروف - اسمیرنف^۱ استفاده شد. نتایج آزمون در جدول شماره (۱)، نشان‌دهندهٔ نرمال بودن جامعهٔ آماری است.

جدول شماره (۱). آزمون کلموگروف - اسمیرنف برای تعیین نرمال بودن توزیع جامعه

۵۴۴	N	
۱/۸۹	Mean	Normal parameters
۰/۸۴۷	Std. Deviation	
۳/۵۱	Absolute	Most Extreme Differences
۰/۲۹۷	Positive	
-۰/۳۰۸	Negative	
۳/۵۸	Kolmogorov- Smirnov	
۰/۰۰۰	Asymp. Sig. (۲ tailed)	

منبع: محاسبات تحقیق

برای پایایی گزاره‌های پژوهش از آزمون آلفای کرونباخ و برای اعمال روایی در پرسش‌نامه از روش غربال‌زنی استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ تمام گزاره‌ها، مقادیر بیشتر از ۰/۸۶ بود که نشانگر تأیید پایایی پرسش‌نامه است. برای افزایش روایی^۲ علاوه بر تأیید آن از طریق غربال‌زنی، روایی صوری پرسش‌نامه نیز، توسط پنل نخبگان (اساتید دانشگاه ایلام)، بازنگری و تأیید شد. جامعهٔ آماری

1. Kolmogorov - Smirnov Test

2. Validity

پژوهش، شامل ۵۴۴ نفر از اساتید و دانشجویان دانشکده‌های کشاورزی و منابع طبیعی شاغل به تحصیل در دانشگاه‌های ایلام بود. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران^۱ ۲۵۵ نفر برآورد شد.

جدول شماره (۲). جامعه آماری پژوهش و نمونه تخصیص یافته

ردیف	دانشگاه	نمونه
۱	اساتید و فارغ‌التحصیلان ۹۳-۹۴ دانشگاه ایلام (دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی)	۹۸
۲	اساتید و فارغ‌التحصیلان ۹۳-۹۴ دانشگاه پیام نور ایلام (مرکز ایلام)	۷۴
۳	اساتید و فارغ‌التحصیلان ۹۳-۹۴ دانشگاه آزاد اسلامی (دانشکده کشاورزی)	۵۳
۴	مجموع	۲۲۵

از ۲۵۵ پرسش‌نامه ارسال شده، تعداد ۲۳۷ پرسش‌نامه به صورت تکمیل شده، دریافت شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی؛ بخصوص تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. پس از مطالعه تحقیقات، مطالعات و طرح‌های پژوهشی مراکز علمی، اجرایی و دانشگاهی به منظور به کارگیری مناسب ابزار تحقیق، مهمترین متغیرها (گویه‌ها) استخراج گردید؛ سپس پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته با ۳۵ سؤال و با استفاده از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت، تهیه و در اختیار جمعیت نمونه قرار داده شد (ارسال پرسش‌نامه برای اعضای هیئت علمی و مدرسان، با استفاده از نرم‌افزار Google Docs انجام شد). داده‌ها و اطلاعات به دست آمده از ابزار پژوهش (پرسش‌نامه) ابتدا کدگذاری گردید؛ سپس با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان

همان‌گونه که اشاره شد از مجموع ۲۵۵ پرسش‌نامه ارسال شده برای نمونه پژوهش، ۲۳۷ پرسش‌نامه تکمیل شده، دریافت شد که داده‌های این پرسش‌نامه‌ها در آنالیزهای تحلیلی مورد استفاده قرار گرفتند. نتایج تحلیلی - توصیفی ویژگی‌های پاسخ‌دهندگان، به صورت تجمیع شده در جدول شماره (۳) نشان داده شده است. نتایج نشان می‌دهد که ۶۷ درصد از پاسخ‌دهندگان، مرد بوده‌اند. بیشترین طبقه سنی (۱۰۹ نفر) نیز مربوط به رده سنی ۲۰ تا ۴۰ سال بوده که ۴۶ درصد از پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه را شامل شده است. از نظر تحصیلات نیز ۳۳ درصد از تکمیل‌کنندگان پرسش‌نامه، فارغ‌التحصیل مقطع کاردانی، ۲۷ درصد، مقطع کارشناسی و ۴۰ درصد، دارای مدرک فوق لیسانس و دکترا بوده‌اند.

جدول شماره (۳). آمار توصیفی پاسخ‌دهندگان

ویژگی	وضعیت	فراوانی	فراوانی نسبی	فراوانی تجعی
جنسیت	مرد	۱۵۹	۰/۶۷	۰/۶۷
	زن	۷۸	۰/۳۳	۱
طبقه سنی	۲۰ - ۴۰	۱۰۹	۰/۴۶	۰/۴۶
	۴۱ - ۵۰	۹۱	۰/۳۸	۰/۸۴
	بالای ۵۰	۳۷	۱۶	۱
میزان تحصیلات	کاردانی	۷۸	۰/۳۳	۰/۳۳
	کارشناسی	۶۴	۰/۲۷	۰/۶۰
	کارشناسی ارشد	۵۱	۰/۲۱	۰/۸۱
	دکتر	۴۴	۰/۱۹	۱

با توجه به نتایج به دست آمده از پرسش‌نامه (جمع‌آوری، تجمیع، ضریب‌سنجی و اولویت‌بندی) مهمترین موانع توسعه کارآفرینی در میان فارغ‌التحصیلان رشته کشاورزی دانشگاه‌های ایلام، در ابتدا ۲۵ متغیر، شناسایی و تعیین گردید که پس از در اختیار قرار دادن آنها به گروه نخبگان (اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی)، ۶ متغیر جزئی از سایر متغیرها تشخیص داده شد. در نهایت نیز ۱۹ متغیر در چهار طبقه اصلی (عوامل اصلی)، دسته‌بندی و وارد تحلیل عامل اکتشافی شد: (۱) عوامل اداری، حقوقی و قانونی؛ (۲) عوامل مالی و اقتصادی؛ (۳) عوامل مهارتی و آموزشی و (۴) عوامل اجتماعی و فرهنگی. عوامل اصلی، به منظور امکان تجزیه و تحلیل در نرم‌افزار SPSS به ترتیب با حروف A, B, C و D کدگذاری شدند. برای تعیین متغیرهای مربوط به این عوامل و افزایش تفسیر متغیرها از روش «چرخش واریماکس»^۱ استفاده گردید؛ بر این اساس، برای هر یک از عوامل اصلی، متغیرهایی شناسایی و ارزیابی شد. برای تحلیل عاملی از «ضریب KMO»^۲ و «آزمون کرویت بارلت»^۳ استفاده گردید. معیار قضاوت در مورد ضریب KMO، بر اساس جدول شماره (۴) می‌باشد. در صورتی که مقدار KMO، کمتر از ۰/۵ باشد، داده‌ها برای تحلیل عاملی، مناسب نخواهند بود و اگر مقدار آن، بین ۰/۵ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط بیشتری به تحلیل عاملی پرداخت؛ اما در صورتی که مقدار آن، بزرگتر از ۰/۷ باشد، همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهند بود.

1. Varimax Rotation
2. Kasier- Meyer- Olkin
3. Bartlett's Test of Sphericity

جدول شماره (۴). قضاوت در مورد ضریب KMO

تناسب داده‌ها برای تحلیل عاملی	مقدار KMO
عالی	بزرگتر یا مساوی ۰/۹۰
خیلی خوب	۰/۸۰ - ۰/۸۹
خوب	۰/۷۰ - ۰/۷۹
متوسط	۰/۶۰ - ۰/۶۹
ضعیف	۰/۵۰ - ۰/۵۹
غیر قابل پذیرش	کمتر از ۰/۹۰

برای اطمینان از مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی، افزون بر اینکه ماتریس همبستگی‌هایی که باید پایه تحلیل قرار گیرند در جامعه برابر صفر نباشد باید از آزمون کرویت بارلت استفاده کرد (زارع چاهوکی، ۱۳۸۹: ۳-۵). مقدار KMO متغیرهای این پژوهش، برابر ۰/۸۹۳ و مقدار بارلت برابر ۸۱۹۵/۰۰۴ می‌باشد که در سطح ۰/۰۱ معنادار بوده است. ضرایب به دست آمده، نشان‌دهنده مناسب بودن همبستگی متغیرهای وارده شده برای تحلیل عاملی می‌باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته، متغیرهای مربوط به موضوع شناسایی شد. نامگذاری عوامل نیز با توجه به ماهیت گویه‌های موجود در هر عامل انجام گرفت؛ بر این اساس، عوامل اصلی به صورت «عوامل اداری، حقوقی و قانونی»، «عوامل مالی و اقتصادی»، «عوامل مهارتی و آموزشی» و «عوامل اجتماعی و فرهنگی»، نامگذاری و به ترتیب با حروف C، B، A و D کدگذاری شدند. کدگذاری هر یک از گویه‌ها نیز با استفاده از شماره‌های لاتین و حرف لاتین مربوط به آن عامل (A_i, B_i, C_i, D_i) انجام شد. نحوه قرارگیری متغیرها با فرض واقع شدن آنها با بار عاملی بزرگتر از ۰/۵ بعد از چرخش عامل‌ها به روش واریماکس و نامگذاری و کدگذاری عامل‌های اصلی و متغیرها به شرح جدول شماره (۵) می‌باشد.

جدول شماره (۵). موانع شناسایی شده در زمینه توسعه کارآفرینی دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی

ردیف	عوامل	بار عاملی	گویه‌ها	بار عاملی
۱	A = عوامل اداری، حقوقی و قانونی	۲/۷۹۷	A _۱ = عدم حمایت دانشگاه و دولت از فارغ‌التحصیلان و طرح‌های کارآفرینانه آنان	۰/۶۹۷
			A _۲ = قوانین متعدد و محدودیت‌های حقوقی	۰/۴۱۱
			A _۳ = عدم اطمینان از مالکیت فکری و معنوی طرح‌های کارآفرینی	۰/۳۶۲
			A _۴ = عدم تشکل‌ها یا انجمن‌های خاص کارآفرینی دانشگاهیان	۰/۵۴۳
			A _۵ = ضعف ارتباطی نهاد دانشگاه با بخش صنعت و تجارت	۰/۷۸۴
۲	B = عوامل مالی و اقتصادی	۲/۴۹۰	B _۱ = نداشتن سرمایه کافی بعد از فارغ‌التحصیلی	۰/۵۹۱
			B _۲ = تسهیلات نامناسب بانکی (بدون امتیازی خاص برای فارغ‌التحصیلان)	۰/۶۰۳
			B _۳ = عدم تمایل به ریسک اقتصادی در بین فارغ‌التحصیلان	۰/۵۸۷
			B _۴ = آشنا نبودن به فعالیت‌ها و روش‌های مالی، اقتصادی و سرمایه‌گذاری	۰/۷۰۹
۳	C = عوامل مهارتی و آموزشی	۲/۲۴۰	C _۱ = محتوای درسی تئوری‌محور و به‌روز نبودن سرفصل‌های آموزشی	۰/۴۲۰
			C _۲ = عدم گذراندن دوره‌های مهارتی لازم در زمینه کارآفرینی در طول تحصیل	۰/۶۳۸
			C _۳ = کمبود خلاقیت و آشنا نبودن به روش‌های ایجاد خلاقیت	۰/۳۰۱
			C _۴ = فقدان مهارت‌های مدیریتی (فنی، انسانی، ادراکی)	۰/۴۶۷
			C _۵ = نبود مراکز تخصصی (آموزشی و مشاوره‌ای) کارآفرینی	۰/۳۶۹
۴	D = عوامل اجتماعی و فرهنگی	۲/۴۲۶	D _۱ = تمایل به داشتن کار دولتی (به عنوان شغلی با ثبات و بدون نیاز به سرمایه)	۰/۶۹۳
			D _۲ = عدم تمایل به کارهای گروهی و اجتماعی در بین فارغ‌التحصیلان	۰/۴۲۵
			D _۳ = عدم نهادینه شدن فرهنگ کارآفرینی در میان جامعه فارغ‌التحصیلان دانشگاهی	۰/۵۷۶
			D _۴ = کمبود اعتماد به نفس و خودباوری	۰/۳۱۱
			D _۵ = فقدان انگیزه و علاقه کافی به فعالیت‌های کشاورزی	۰/۴۲۱

شاخص‌های برازندگی، مناسب بودن برآزش مدل با داده‌های جمع‌آوری شده را نشان می‌دهند. نتایج میزان تطبیق عوامل ارائه‌شده با شاخص‌های برازندگی در جدول شماره (۶) نشان داده شده است.

جدول شماره (۶). نتایج تطبیق‌پذیری عوامل ارائه‌شده با شاخص‌های برازندگی

نتایج در پژوهش	معیار پیشنهادشده	شاخص‌های برآزش
۲/۶۱۲	≤ 3	درجه آزادی
۰/۰۰۰	$\leq 0/05$	سطح معناداری
۹۰/۷۸	$90 \leq$	شاخص نیکویی برآزش
۹۲/۱۶۳	$90 \leq$	شاخص تعدیل‌شده نیکویی برآزش
۹۱/۱۰۴	$90 \leq$	شاخص برازندگی تطبیقی
۹۰/۸۳	$90 \leq$	شاخص نرم‌شده برازندگی
۹۱/۰۱۵	$90 \leq$	شاخص نرم‌نشده برازندگی
۰/۰۳۸	$\leq 0/05$	میانگین مجذور پس‌مانده‌ها
۰/۰۷۴	$\leq 0/1$	معیار ریشه میانگین باقی‌مانده‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

همانگونه که در جدول شماره (۵) مشاهده می‌شود، یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که از میان عوامل اصلی مربوط به موانع توسعه کارآفرینی فارغ‌التحصیلان رشته‌های کشاورزی، عوامل اداری، حقوقی و قانونی با بار عاملی ۲/۷۹۷ بیشترین نقش را دارند. عوامل مالی و اقتصادی با بار عاملی ۲/۴۹۰، عوامل اجتماعی و فرهنگی با بار عاملی ۲/۴۲۶ و عوامل مهارتی و آموزشی با بار عاملی ۲/۲۴۰ نیز به ترتیب موانع مهمتری در راه توسعه کارآفرینی در میان قشر مذکور به شمار می‌روند. در جدول شماره (۶)، شاخص‌های برازندگی تطابق عوامل مربوط به یافته‌های پژوهش، نشان داده شده که بیانگر برآزش خوب مدل است. شاخص نیکویی برآزش و شاخص تعدیل‌شده نیکویی برآزش هر چه به یک نزدیکتر باشد، بیانگر برآزش مناسب مدل است؛ همچنین معیار ریشه میانگین باقیمانده‌ها که شاخصی برای اندازه‌گیری متوسط باقیمانده‌هاست، هر چه کوچکتر باشد، نشانگر برآزش خوب مدل است و مجذور کا، سطح معناداری و کمیت‌های t (در سطح معناداری ۰/۵ درصد) بیانگر نبود تفاوت معناداری داده‌های مشاهده‌شده با مدل هستند.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

- اسکندری، فرزاد، سید محمود حسینی و خلیل کلانتری؛ (۱۳۸۵)، «عوامل مؤثر بر عملکرد کارآفرینانه دانش‌آموختگان آموزش عالی کشاورزی و منابع طبیعی ایران»، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، جلد ۱۴، شماره ۵۳.
- امیری، علی نقی و یزدان مرادی؛ (۱۳۸۷)، نگرش‌های کارآفرینانه دانشجویان و موانع آن، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۴۹.
- حسینی، سید محمود؛ (۱۳۸۴)، جزوه درسی آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی دانشگاه تهران.
- خسروی پور، بهمن و محمدرضا سلیمانپور؛ (۱۳۸۸)، «راهکارهای آموزشی مؤثر در توسعه اشتغال دانش‌آموختگان مجتمع آموزش جهاد کشاورزی خوزستان»، فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۹.
- زارع چاهوکی، محمدعلی؛ (۱۳۸۹)، روش‌های تحلیل چند متغیر، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران.
- زالی، محمدرضا؛ (۱۳۸۶)، معرفی دیده‌بان جهانی کارآفرینی (GEM)، تهران: دانشگاه تهران.
- زرنگار، حمیدرضا؛ (۱۳۸۱)، کارآفرینی به منزله نیروی اقتصادی در توسعه روستایی، نشریه جهاد، شماره ۲۲، دوره ۱۴.
- سلیمان پور، محمدرضا؛ (۱۳۸۵)، بررسی موانع مشکلات نیل به رویکرد کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
- نظری کتولی، علیرضا و رامین رحمانی؛ (۱۳۸۴)، چالش‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۵۳.
- یداللهی فارسی، جهانگیر؛ (۱۳۸۶)، «نقش جدید دانشگاه‌ها: کارآفرینی» مجموعه مقالات اولین همایش اشتغال و آموزش عالی، تهران: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی، واحد تربیت مدرس.

ب) انگلیسی

- Toole, A. and Czarnitzki, D. (2007). Biomedical academic entrepreneurship through the SBIR program; *Journal of Economic Behavior & Organization*; Vol.63.
- Collins, L., Hannon, P.D. & Smith, A. (2004). Enacting entrepreneurial intent: the gaps between student needs and higher education capability. *Education Training*; Vol.8.
- Hytti, U, O'Gorman, C. (2004) what is Enterprise Education? An Analysis of the objective and Methods of Enterprise Education programmers in four European countries, *Education and Training*. 1)46)
- Dutta, D, & M. Crossan. (2005): The Nature of Entrepreneurial opportunities understanding the process using The 41 organizational learning frameworks; *Baylor university, Entrepreneurship: theory and practice*.
- Martin, B.R. and H. Etkowiz. (2001). the origin and evolution of the university species; *Journal for Science and Technology Studies*, 13.
- Yu, M.C. Chan, S. (2007). Entrepreneurship Education in Malaysia (Www. MMU.edu)
- Matlay, Harry. (2008). the impact of entrepreneurship education on entrepreneurial outcomes, *Journal of Small Business and Enterprise*, 2) 15).
- Segal, G & et al. (2005). The motivation to become an entrepreneur behavior & research. 1) 11).
- Galloway, L. (2005). Enterprise skills for the economy. *Education & training*. 1) 47).
- Gibb, A. (2002). In pursuit of a new enterprise and entrepreneurship paradigm for learning creative deconstruction, new, values new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews*, 3) 4).
- Lathain, F, Stajkoric, A. and brayera, E. (2000). Environmental and Psychological challenges facing entrepreneurial development in transitional economies. *Journal of world Business*, 1)35).